

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtlet in veča s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K, pol leta 2 K in za četrt leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K, za druge izvenavstrijske dežele 6 K. Kdor hoče sam ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopolnjuje do odpovedi. — Udje „Katol. tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 vin. — Uredništvo: Koroška cesta št. 5. — Rokopisni se ne vračajo. — Upravništvo: Koroška cesta št. 5, vsprejema naročnine, inserate in reklamacije. — Za inserate se plačuje od enostopne petlitvrste za enkrat 15 vin., za dvakrat 25 vin., za trikrat 35 vin. Za večkratne oglase primeren popust. Inserati se sprejemajo do srede zjutraj. — Nezaprete reklamacije so poštnine proste.

Za naše viničarje.

Ze ko se je ustanovila Slovenska kmečka zveza, smo povdarjali, da Kmečka zveza ni zveza samo kmetov, ampak zveza vsega kmečkega prebivalstva. In za to smo vabili k pristopu h Kmečki zvezi kmete, obrtnike, trgovce, hlapce, viničarje itd. in sploh vse prijatelje kmečkega stanu. Nasprotniki našli so hujskali nekatere stanove med kmeti proti nam, češ, vas nočejo imeti med seboj, vi ste izključeni. No, sedaj ni treba verjeti več samo našim besedam, ampak tudi dejstva kažejo, da se delovanje Kmečke zveze razteza na vse različne stanovske panoge kmečkega prebivalstva.

Katera politična organizacija se je dosedaj brigala za slovenskega viničarja? Prvaki našega ljudstva sploh niso poznali, zato se je tudi ljudstvo brez kakega slovesa obrnilo od njih. Liberalci se računijo sploh samo kot zastopniki bolj nobel-ljudi, na široke sloje ljudstva se milostno ozrejo le ob času volitev. Tudi socialdemokracija ne mara skrbeti za delavce med kmetom, tukaj je za njo premalo denarnega dobička, ona se drži le fabriških delavcev, ki od svojega zaslužka lahko tedaj za tednom napolnjujejo lačne žepce socialdemokratskih voditeljev.

Mlada politična organizacija Slovenske kmečke zveze pa misli z isto skrbjo tudi za delavce med kmetom, kakor za kmeta samega. Osobito ji je pri srcu slovenski viničarski stan. Saj se tudi iz tega stanu rekrutira kmečki naraščaj, priden in marljiv viničar, ki je imel srečo, priti v ugodne službene razmere, si nakupi posestvo in prestopi s tem iz delavskega v posestniški stan. In ne glede na to, še je Slovenska kmečka zveza primorana tudi iz drugih vzrokov skrbeti v polni meri za viničarski stan. Naša organizacija sloni na krščanskem temelju, in po krščanskih naukih smo si vsi enaki, vsi bratje, vsi enako vredni, četudi ločeni v različne stanove. Viničar je naš brat, važen ud človeške družbe, ki posvečuje svoje sile v občni blagor.

Starostno zavarovanje je na dnevnem redu v Avstriji. Sveta dolžnost vsake prave ljudske politične stranke je, da na to važno vprašanje pripravi vse stanove, in z ozirom na slovenske razmere, tudi viničarski stan. Socialdemokratje nočejo kmečkoga delavstva pritegniti v zavarovanje. Liberalci v svoji oholosti se na viničarski stan sploh ne ozrejo. Celotno drugače Slovenska kmečka zveza. Iz njenih vrst je prišel klic: Skrbimo tudi za naše viničarje

in jih pripravljamo na važno vprašanje starostnega zavarovanja.

A ni ostalo samo pri klicu. Klicu je sledilo delovanje. Ze zadnje nedelje dne 14. junija je bil v Mariboru prvi viničarski shod, na katerem so se razpravljale važne stanovske zadeve. Prvega bodo sledili še drugi.

Slovenski viničarji! Niste nas vabili med se, a prišli smo sami iz lastnega nagiba in iz srca radi med vas. Iz tega razvidite, da visoko cenimo vaš stan in da resnično hočemo skrbeti za njega koristi. Zato pa vas vabimo: Oklenite se tudi vi z vsem srecem Slovenske kmečke zveze, ki je in naj bo tudi vaša organizacija! Delajmo skupno, delajmo vstrajno in zmaga mora biti naša. Zivel slovenski viničarji v taboru Slovenske kmečke zveze!

Važna razsodba glede učnega jezika na ljudskih šolah.

V Jarenini so predlagali nemškutarji v krajnem šolskem svetu, da se uvede v 5. razredu nemški učni jezik. Okrajni šolski svet v Mariboru je tudi sklenil, da se uvede nemščina v ta razred. Občina se je pritožila, deželni šolski svet je pritožbo zavrnil, naučno ministrstvo ravno tako, nazadnje je upravno sodišče v razsodbi z dne 16. maja 1908, št. 59903 ex 1907, razveljavilo ta sklep z utemeljevanjem, da sme biti na javnih ljudskih šolah samo eden jezik, kot učni jezik in to tudi na meščanskih; drugi deželni jezik sme biti le učni predmet.

Ta odlok je za nas jako važen, ker je mogočno orožje nasproti poskusom, ki so ponekod že tudi dosegli svoj namen, posebno s podporami nemškega šulterajna ponemčiti višje razrede ljudskih šol. Vse take šole, ki imajo v zadnjih razredih le nemški ali deloma nemški učni jezik, so nepostavno osnovane. Opozorjamo povsod po Spodnjem Štajerskem, kjer so nam vlepli v šole Slovincem neprijazni krajni in okrajni šolski svet nemški učni jezik, da se pritožijo posamezniki najprvo pri okrajnih šolskih svetih in zahtevajo slovenski učni jezik, nemški jezik pa tam, kjer je potrebno, le kot učni predmet. Če ne ugodijo okrajni šolski svet taki zahtevi, se pritoži na deželni šolski svet in, če to ne pomaga, pa na ministrstvo.

Ce hoče kdo imeti pojasnila v tej važni šolski zadevi, naj se oglasi pri g. dr. Pipušu, odvetniku

v Mariboru, ki je pripravljen brezplačno oskrbeti vse rekurze in izvojevati pravice za šolstvo, kakor je to dosegel za obmejno občino Jareninsko.

Politični ogled.

— Državni zbor ima vsak dan deseturno sejo, v kateri se nadaljuje razprava o proračunu. Krščansko-socialni govorniki se izražajo jako nepovoljno o naučnem ministru, ki mirno gleda štrajk liberalnih dijakov na vseučiliščih. Ker so vsled štrajka ustavljena predavanja, trpijo pod tem tudi dijaki, ki bi se radi učili. Naši slovenski liberalni dijaki so se tudi izrekli za štrajk in nočejo poslušati predavanj. Slovenski stariši, ki imajo liberalne dijake, pa morajo to lenobo z denarjem podpirati.

— Slovenska akademična mladina. Kakor med kmečkimi mladeniči, tako tudi med akademično (ne visokih šolah) mladino, nastoje vedno nove krščanske organizacije. Sedaj prihaja veselo poročilo, da so se združila vsa slovenska katoliška akademična društva v trdno zvezo med seboj. Prednjačili sta naši slovenski društvi Zarja v Gradcu in Danica na Dunaju. Za slovenske stariše omenjamo, da stojta samo imenovani društvi na katoliški podlagi, da se v vseh drugih družtvih družijo mladeniči liberalnega in brezverskega naziranja.

— Belgijska kmečka zveza. Belgijska kmečka zveza je imela te dni v Lovanju svoj občni zbor, ki sta se ga udeležila tudi belgijski ministrski predsednik in železniški minister. Število članov se je pomnožilo v zadnjih štirih letih za 17.137 članov. Zveza prodaja kmečke potrebšćine članom za znižane cene. Prodali so umetnih gnojil 60.285.185 kg za 7.017.122 frankov; prodajajo se tudi kmetijski stroji. Osrednja kreditna blagajna razpolaga s 6% milijona franki. Oddelek za zavarovanje proti požarom je izdal 1279 novih polic, na premijah se je vplačalo 7757 frankov. Napreduje tudi zavarovanje živine in delavsko zavarovanje z ozirom na nezgode. Shod je vodil glavni tajnik, kanonik Lugtgaerens, ki ima največ zaslug na uspehih.

Mala politična naznanila.

Dne 11. junija: V Zagrebu se govori, da utegne v kratkem biti sklican hrvatski sabor. — Na češki tehniko so se zopet začela predavanja. Češki dijaki so pač pametnejši ko naši liberalni.

Podlistek.

Zgodovina Jarenine v Slov. gor. in zajedno kmetskega stanù na Spodnjem Štajerskem.

Gabriel Majcen.

(Dalje.)

Surovost gospode pa je nehote žalostno vplivala na podložnike in zato je tudi priprosto ljudstvo zlasti v 14. in 15. stoletju se zelo pogreznilo v surovost. V Jarenini je bilo za kmeta nekaj bolje; sreča, da je bil podložni duhovni oblasti.

Imamo pa še omeniti druge dogodke v tej dobi. L. 1396 se začnejo turški navali na Štajersko in do konca te dobe so bili mohamedovski divjaki 14krat v naši dežel. Ropaje, požigaje in pustoše so povzročili neizmerno škode, odgnali dol v Turčijo brezštevila najčvrstejših ljudij (samo pri 1. napadu 16.000) in tudi Jarenina je zelo trpela, dasi Turki v tej dobi niso prišli v ta kraj. Da bi se to nasilstvo z uspehom odbijalo, določil se je brambni red, ki pa je kmetom nalagal huda bremena; sami so morali opravljati vojaško službo, po 20 jih pa se prevzeta skrb za voz s 4 konji in raznim orožjem; poleg tega je deželni vladar zahteval poseben turški davek.

K temu so se na Štajerskem v tej dobi ponavljali hudi potresi (potres 1348 je bil tako strahovit, da je razrušil mnogo gradov, cerkev in vasi ter pokončal ogromno ljudi), opetno so grozili roji

velikih kobilic, ki so bile prišle z jutrovega, uničile vse, kar je bilo zelenega na zemlji, nastale so vsled tega lakote, vrhutega pa je, v naših krajih posebno hudo 1348—51, razsajala najstrašnejša bolezen, kuga ali črna smrt, kakor so ji pravili, ker so ljudje kar počrneli in umrli v par trenutkih.

Bili so to hudi časi, najhujši za kmeta. Da bi Bog odvrnil te nadloge, je ljudstvo jelo hoditi na daljna božja pota, tako n. pr. v Cahe, Kolmarajn, v Trevir na Nemškem, najbolje pa v Rim (Rom, od tega izraz „romati“).

Pri jareninski cerkvi so se v tej dobi vršile temeljite zidavne izpremembe, o katerih pa zdaj ne bom govoril, ker bom pozneje poskusil podati skupno zgodovino cerkve. Tudi jareninska župnija je v tem času (okoli 1400) dobila drugo podobo; bil je odločen Sv. Lenart s Sv. Jurijem, Sv. Trojico in Sv. Ano. Ohi 1479—81 so po gornjih Slov. goricah in tudi po Jarenini ropali Madžari, ter tudi hudo poškodili dvor.

1434 se v admontskem urbariju prvič imenuje Vajgen in sicer v obliki „Aygen“, s katero besedo so se takrat zaznamovala posestva, ki so bila lastnina, ne pa vzeta v najem. Beseda „Aygen“ je nemška in se danes piše „Eigen“. Da se tolmači nastanek oblike „Vajgen“, naj se primerja „vusta“ = usta, „vuho“ = uho, „vogel“ = ogel i. dr. Gotovo pa tudi zveza samostalnika „Ajgen“ s predlogom „v“, s katerim je onega bilo v govoru slišati najpogosteje, n. pr.: Jutri kosimo v Ajgnu, doma sem v Ajgnu, grem v Ajgen, ni ostala brez vpliva.

VIII. Od 1493 do 1648.

Nastopihi so drugi časi; odkrila se je 1492 Amerika in z njo odprl bogat svet, sledile so mno-

ge iznajdbe (knjigotiskarstvo, smodnik, žepne ure i. dr.). Časi so se predrugačili, a niso postali boljši; z ameriškim zlatom je prišlo v Evropo mnogo gorja, s smodnikom so se morili ljudje in razdirale hiše in cerkve, s knjigami se je duševni strup trosil le laglje in žepne ure niso povzročile, da je človek čas uporabljaj vestneje.

V duhu nove dobe je tudi nemški cesar, Habsburčan Maksimilijan, preustrojil vladò avstrijskih dežel; ustvaril je za nje tri skupne najvišje oblasti: za politično upravo, za finance in za justico, v kjo je začel vpeljovati rimsko pravo.

Toda obrnimo se k bližnjim razmeram! Turki so svoje ropne navale pogosto ponavljali; zato je turški davek postal večji, nazadnje neznošen, ker so hiše bile požgane in polja opustošena; ker je toliko ljudij bilo po Turkih pobitih in odpeljanih v sužnost, se potrebna dela niso mogla opravljati in ljudstvo je obuboževalo. So sicer nekatere gosposke svojim podložnikom opuščale davek, zato so pa zopet druge hotele izgubo, ki so jim jo povzročili Turki in vojske, popraviti s tem, da so na svoje prej omenjene pravice pazile strožje, zahtevale višji činž in višjo desetino, postavljale več mut itd., sploh ne se držale urbarja. Poleg tega pa je gosposda s kmeti ravnala čim možno še suroveje in na svojih gradovih žvela še bolj razkošno. Zato se je kmetom zdelo, da jih plemenitaši tlačijo iz gole prevzetije in lakomnosti. To jih je razjarilo, v njih vzbuđlo srd do graščinske oblasti ter je končno dovelo do upora. Pritoževali so se sicer pri vojvodi, poslali k cesarju pismeno pritožbo, zahtevajoč „staro pravdo“, a brez uspeha; vojvoda je graščake opominjal, a ti za opomin niso marali; cesar pa je bil daleč zunaj na Nemškem in ni mogel